

H O R T U S H I S T O R I A
S I L V A T A R O U C A

KRONIKA

ARNOŠT EMANUEL
(1860-1936)

PARK V PRŮHONICÍCH
– DENDROLOGICKÁ ZAHRADA

www.arboram.cz

PRŮHONICE
2019

H O R T U S H I S T O R I A

SILVA TAROUCA FRANTIŠEK JOSEF II.
1858-1936 Čechy pod Kosířem

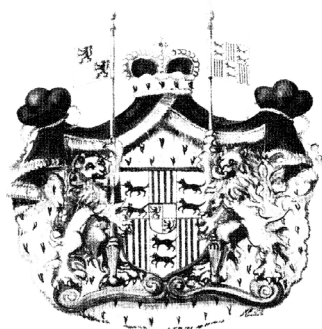
SILVA TAROUCA ARNOŠT EMANUEL
1860-1936 Průhonice

H O R T U S H I S T O R I A
S I L V A T A R O U C A

KRONIKA

ARNOŠT EMANUEL
(1860-1936)

PARK V PRŮHONICÍCH
– DENDROLOGICKÁ ZAHRADA

www.arboram.cz

PRŮHONICE
2019

SOCIETAS REGIA BRITANNICA
 ARTIS HORTOS COLENDI STUDIOCORUM
 INTER VIROS

DE HORTORUM CULTORIBUS OPTIME MERITOS
 QUOS CUJUSQUE POPULI PRAESTANTISSIMOS
 HONORIS CAUSA ET EPISTOLARUM COMMERCII GRATIA

SIBI ADSCIVIT

VIRUM CLARISSIMUM

Count Ernst Graf Silva Tarouca

IN SODALICIUM SUUM COOPTAVIT.

IN CUJUS REI DOCUMENTUM

JUSSU PRAESIDIS ET CONCILII

SOCIETATIS SIGILLUM HIS LITTERIS APPOSITUM EST.

*Combrasse en
 President*

SCRIBA.

A. Simmonds.

Obsah

Průhonický park ARNOŠT SILVA-TAROUCA

Přednáška proslovená na valné hromadě Dendrologické Společnosti v Praze, dne 27. února 1926.
(str. 71–82)

Silva Tarouca – Rodina a zahrada, život a dílo ANTONÍN MARIÁN SVOBODA

Text přednášky Ing. Antonina Svobody pro odbornou konferenci Historické zahrady Kroměříž 2015, pořádané ve dnech 18.–19. června 2015 v Kroměříži.

PRŮHONICKÝ PARK

A. Silva – Tarouca
(Přednáška proslovená na valné hromadě Dendrologické Společnosti
v Praze, dne 27. února 1926)

Přetisk z: Zprávy výzkumných ústavů zemědělských,
č. 22, s. 1–19
Praha 1926

Moji přátelé z kruhů dendrologických žádali mne, abych dnes pojednal o průhonickém parku, o jeho vývoji a významu jako přírodního parku, jako botanické a pokusné zahrady, jako uměleckého díla a přírodní památky.

Žádám, aby tato moje úvodní slova nebyla mylně vykládána, neboť jsem si vědom starého a pravdivého přísloví o samochvále. Nemělo by to ostatně významu jelikož není zajisté dnes v celém civilisovaném světě odborníka, jenž by o Průhonicích - o nejmladším z velkých parků - nevěděl.

Při pohledu na obraz tážeme se po tvůrci; ne po osobě, nýbrž na ráz a směr jeho umělecké tvorby. Průhonický park není kopií, jest originálem; mluvím-li tudíž o něm, musím proto hovořiti též o sobě, neboť jsme tak spolu spjati jak otec a syn, jak duše a tělo. Duchem, oživujícím průhonický park jest idea, která mne při tvoření vedla.

Poprvé spatřil jsem Průhonice z jara 1885 a již tehdy zamiloval jsem si tato místa, jež zdála se mi býti předurčena přírodou k založení parku. Při opětné návštěvě v podzimu - u příležitosti honu - zastihl jsem náhodou několik dělníků právě při porážení krásného starého dubu. Nemile překvapen tázal jsem se, kdo rozkázal tak učiniti a tu dozvěděl jsem se ke svému úžasu o systému obhospodařování průhonického lesa, dle něhož měly býti vykáceny veškeré staré stromy a zalesněny krásné, rozlehlé louky.

Dle slavného příkladu pravil jsem "L' état c'est moi" - "Systém to jsem já" a hodil jsem moudrý elaborát do ohně. - Tím bylo rozhodnuto, že průhonický park jest hotovou věcí a od té doby nebylo poráženo jediného stromu, který bych sám k tomu neurčil, nebyl vsazen jediný strom, jediný keř ani bylina, jež bych sám nebyl vybral a stanovil pro ně místo, ani cesta založena, již jsem nevyznačil. Co to znamená, pochopíte snadno, řeknu-li Vám, že v první polovině doby tvoření průhonického parku bylo každoročně vysázeno 20 - 30 tisíc z části již dosti velkých mladých stromů a keřů a skoro stejně tolik vytrvalých rostlin, pro něž bylo v parku zřízeno více než 40 km cest.

Dnes by i Rothschild byl odstrašen značnými výlohami s tím spojenými a jsem rád, že jsem mohl dokončiti hlavní práce již před válkou, neboť tehdy dalo se vše levněji opatřiti.

K provedení takového úkolu jest potřebí i velké lásky, lásky k rostlinám, k přírodě, k jejím krásám, k rodné hroudě, vlasti. Láska ta byla vůdčí ideou a duší mého díla, neomezovala se však pouze na park, nýbrž stejnou měrou vedla mne i při rekonstrukci zámku. Dříve byla to dlouho již neobývaná, stará schátralá stavba, z níž díky umění tehdy ještě velmi mladého architekta Jiřího Stíbrala - kterého jsem seznal na jedné výstavě, kde mne upoutaly jeho akvarely - vytvořen byl nynější zámek.

Budova v anglickém stylu Windsor nebo Tudor, v holandské neb francouzské renaissanci, nehodila by se do českého kraje a působila by cize. Chtěl jsem postaviti zámek, jenž by odpovídal charakteru zdejší krajiny a proto musel se architekt nejdříve obeznámit se zachovanými svéráznými díly "české renaissance". Nebylo jeho úkolem vytvořiti stavbu nového rázu, nýbrž měl spojit detaily i ornamenty původní dle starých památek v Táboře, Jindřichově Hradci a jinde. Jsem povděčen ještě dnes panu prof. Stíbralovi, že s takovou ochotou a porozuměním vyšel mým přáním vstříc. K naší obapolné spokojenosti byla provedena stavba tak, že ani mnohý odborník nerozeznal původní prvky od nových. Lze říci, že stavba v nynější podobě mohla býti kdekoliv v Čechách již před čtyřmi sty lety. Myslím, že zámek hodí se do českého prostředí i k blízké, krásné Staré Praze.

Kraj, kde jsem hodlal uplatniti své snahy ku vytvoření parku, jest rozlehlé, bohatě členěné údolí, jímž protéká potok Botič a jeho bezvýznamné přítoky ku Praze. Údolí jest tvořeno jednak strmými jednak povlovně se sklánějícími svahy, jež dříve byly pokryty nízkým zanedbaným porostem. Některé stráně byly však úplně holé a místy přerušovány malebnými skalními partiemi.

Taková údolí jsou ve středních Čechách hojná. Mojí myšlenkou bylo vytvořiti park odpovídající rázu krajiny; vodítkem při práci byla

mi pouze příroda při čemž zároveň využíval jsem vždy i vlastností terénu. Snažil jsem se docílití mnohotvárných a bohatých krajinných obrazů zapadajících do rámce středočeského kraje. Místa tato měla se státi půvabnou, moderním lesním hospodářstvím neporušenou, dle možnosti obohacenou a zkrášlenou českou krajinou.

Průhonický park neměl býti výtvořem rozmarné vynalézavosti, ani kopií cizích vzorů, nýbrž jedině a výhradně výtvořem lásky, lásky k rostlinstvu, přírodě a jejím krásám, lásky k otčině.

Tato láska jest mým dědictvím po předcích a působila již od nejútlejšího mládí na moji fantasi. Můj otec měl sklon k umění a věrný přítel naší rodiny Josef Mánes, jenž každoročně strávil u nás nějakou dobu, miloval přírodu a její krásu stejně vřele, jako svůj národ a svoji vlast. Myslím, že on to byl, jenž první vedl moji neumělou ruku při pokusech nakreslití zvíře neb strom. V kreslení sice nedocílil jsem velkého úspěchu, ale naučil jsem se již jako dítě pozorovati a tato schopnost byla mně napříště nejen požitkem, ale značně podpořila a působila na moji další tvorbu. Již jako malý hoch slyšel jsem tolik vyprávěti a horovati o přírodě a krajinách, o perspektivě a náladách, o osvětlení, světle a stínu, že tyto pojmy se mně staly běžnými, ač jsem je teprve později plně pochopil.

Terén určený k založení velkého přírodního parku jest tvořen údolím B o t i č e, L a b e š k o u a je obklopujícími návršími Chotobuzí, Boháčkem a Oborou.

Chotobuz a Boháček, Habrová stráň a jižní svah Hřebenu byly zalesněny listnatými stromy, kdežto Obora byla vlastně jednotvárný a zanedbaný borový les. Z počátku nevěděl jsem si rady, proto omezil jsem se na uvolňování vhodných starých a nadějných mladých stromů a především na důkladné studium celého terénu.

Jediné místo, kdež jsem se mohl již z počátku dopracovati výsledku, bylo údolí Labeška, kdež Botič byl opěrným bodem. Botič zde protéká ve velikých zátočinách mezi lukami; jeho břehy byly porostlé olšemi, vrbami, jilmy a jednotlivými krásnými duby tak hustě, že

potok byl jimi úplně uzavřen a zakryt. Louky byly těmito řadami stromů tak přeplněny, že nebylo vůbec průhledu. Zde bylo nutno použití sekery a postupně jsem vykácel několik průseků, abych docílil výhledů.

Koryto potoka bylo příliš úzké, za jarních oblev a po prudkých deštích nemohlo pojmouti veškeré spousty vod - rozvodněný potok rozlil se po lukách a podemlel břehy, takže vždy několik stromů se skácelo do vody. Dostavilo-li se suché, horké počasí, Botič vyschl a skýtal spolu s vyvrácenými, v bahně ležícími stromy žalostný pohled. Pronikavou úpravou břehů rozšířil jsem koryto potoka tak, že nebylo třeba již obávati se zátop.

Dle spádu vody zřídil jsem splavy z velkých kamenů, čímž docílil jsem značných nikdy nevysychajících vodních ploch a donutil místy líný Botič vpraviti se do úlohy bublajícího horského potoka.

Bez vody zdál se mně park nemožným, nejenom proto, že vodní plochy dodávají krásy jednotlivým partiím, ale že zvyšují i vzdušnou vlhkost okolí jež zvláště jest prospěšna koniferám a vždy zeleným dřevinám. Zřídil jsem tedy nad Podzámeckým rybníkem ještě jeden větší rybník a tu i tam, kde bylo možno údolí přehraditi, několik menších. Kromě toho rozšířil jsem hladinu Labešky zvýšením přehrady. Později podařilo se mi přičleniti k parku ještě rybník Bořín s okolím, jež zaujímá plochu 19 jiter. Rybník tento působí nejen svojí rozlohou, tvarem a malebnými skalisky jižního břehu, nýbrž i tím, že vhodně uzavírá botičské údolí a tím i celý park. Jeho okolí bylo úplně pusté a tak jest tato partie - nehledě na některá pole, jež byla parku též přičleněna - jedinou, jež nebyla přeměněna, nýbrž nově založena. S počátku pracoval jsem jediné instinktivně a jen fantasmie a vrozený a vypěstovaný smysl pro krásu byly mým vůdcem.

Když pasáček na horách nalezne kousek dřeva jež zaujme jeho pozornost, vyřezává na něm a má-li nadání, vycití v něm umělecké dílo, aniž je může sám vytvořit. Fantasmie nahraňuje a doplňuje to, co jeho primitivní nástroj a jeho nedokonalost nemůže vytvořit, a brání mu zkaziti předmět. Navrátí-li se později domů jako umělec

vezme snad opět svoji hračku a pak řeže jeho nůž směle, jistě a hluboko do dřeva kdysi jen tušené formy nabývají tvaru a životnosti a vzniká umělecké dílo, jež kdysi již dítě jen neurčitě prociťovalo.

Tak dařilo se i mně; nechci tvrditi, že stal jsem se mistrem, ale to mohu říci, že jsem nic nezkažil a již od počátku neučinil jsem nikdy takové chyby, jíž bych nemohl pak lehce napravit. Příkladám to té okolnosti, že jsem se vždy řídil vědomě a s láskou dle předloh a směrnic daných přírodou, polohou, tvarem a vlastnostmi průhonického terénu a že nikdy nepokoušel jsem se přírodu znásilniti.

Omezil jsem se spíše jen na využití veškerých okolností terénem daných a na zvýšení jejich efektů.

Aby mě to bylo možno, musel jsem se dobře obeznámiti s polohou a vlastnostmi terénu. Z toho důvodu zkoumal jsem každý kout, prolézal jsem každou houštinou a při tom nalézal jsem nejen četné staré stromy, jež byly aneb mohly opět býti krásnými, nýbrž našel jsem také tu i tam pramen, bahniště neb rašeliniště, písek, kamennou suť, skály - vesměs potřebné věci, jež mně mohly býti v budoucnu vhodné. Vštípil jsem si dobře každou nerovnost terénu, vytýčil vždy nejvyšší bod, jakož i směr sklonů každé rokle a každého příkopu.

Přesvědčení o veliké důležitosti seznání terénu, nebylo mně vnuknuto s hůry, potřeboval jsem k tomu léta, ale časem bylo přesvědčení to sesíleno a s tím dostavily se i myšlenky na další vytvoření parku. To jest zcela přirozené; kapsář při pohledu na zlaté hodinky vidí ihned možnost ukrásti je; malíř, pozoruje-li krásnou ženu, představuje si ihned postoj, šat a prostředí, v němž by ji chtěl malovati - tak i zahradník má-li oko a tolik fantazie, že vidí krásu i tam, kde dosud není a kde příroda krásu tu pouze naznačila, vidí charakter krajiny a její prvky, vrchy i údolí, vodu i skály, luka i stromy, jež v duchu spojuje a rozděluje, rozkládá a seskupuje a z nich tvoří stále nové přírodní scenerie a obrazy.

Jako základní pravidlo platí pro mne : krajina, poloha, tvar a vlastnosti terénu jsou směrodatnými činiteli pro tvorbu zahradního umělce. Tvářnost krajiny určuje formu vodních ploch a luk, tvar

vezme snad opět svoji hračku a pak řeže jeho nůž směle, jistě a hluboko do dřeva kdysi jen tušené formy nabývají tvaru a životnosti a vzniká umělecké dílo, jež kdysi již dítě jen neurčitě prociťovalo.

Tak dařilo se i mně; nechci tvrditi, že stal jsem se mistrem, ale to mohu říci, že jsem nic nezkažil a již od počátku neučinil jsem nikdy takové chyby, jíž bych nemohl pak lehce napravit. Příkladám to té okolnosti, že jsem se vždy řídil vědomě a s láskou dle předloh a směrnic daných přírodou, polohou, tvarem a vlastnostmi průhonického terénu a že nikdy nepokoušel jsem se přírodu znásilnit.

Omezil jsem se spíše jen na využití veškerých okolností terénem daných a na zvýšení jejich efektů.

Aby mě to bylo možno, musel jsem se dobře obeznámiti s polohou a vlastnostmi terénu. Z toho důvodu zkoumal jsem každý kout, prolézal jsem každou houštinou a při tom nalézal jsem nejen četné staré stromy, jež byly aneb mohly opět býti krásnými, nýbrž našel jsem také tu i tam pramen, bahniště neb rašeliniště, písek, kamennou suť, skály - vesměs potřebné věci, jež mně mohly býti v budoucnu vhodné. Vštípil jsem si dobře každou nerovnost terénu, vytýčil vždy nejvyšší bod, jakož i směr sklonů každé rokle a každého příkopu.

Přesvědčení o veliké důležitosti seznání terénu, nebylo mně vnuknuto s hůry, potřeboval jsem k tomu léta, ale časem bylo přesvědčení to sesíleno a s tím dostavily se i myšlenky na další vytvoření parku. To jest zcela přirozené; kapsář při pohledu na zlaté hodinky vidí ihned možnost ukrásti je; malíř, pozoruje-li krásnou ženu, představuje si ihned postoj, šat a prostředí, v němž by ji chtěl malovati - tak i zahradník má-li oko a tolik fantasmie, že vidí krásu i tam, kde dosud není a kde příroda krásu tu pouze naznačila, vidí charakter krajiny a její prvky, vrchy i údolí, vodu i skály, luka i stromy, jež v duchu spojuje a rozděluje, rozkládá a seskupuje a z nich tvoří stále nové přírodní scenerie a obrazy.

Jako základní pravidlo platí pro mne : krajina, poloha, tvar a vlastnosti terénu jsou směrodatnými činiteli pro tvorbu zahradního umělce. Tvářnost krajiny určuje formu vodních ploch a luk, tvar

a velikost křovinných a stromových porostů. Ona určuje i osázení, jež má býti voleno tak, aby odpovídalo poloze a vlastnostem terénu a představovala tak vhodná stanoviště k vytvoření přirozených krajinných obrazů. Konečně je tvářnost krajiny rozhodná i pro směr cest, jež jest jen tehdy správný, když se vhodně přizpůsobuje členitosti krajiny.

Nyní bych měl vysvětliti nejdůležitější pravidla, jež mně vedla při mojí práci. Ježto však každá theorie jest šedá a nezáživná, chci shrnouti celou moudrost v několik krátkých vět.

V krajinné scenerii představují luční porosty, vodní plochy a cesty elementy světla, kdežto hory, vršky a jiné zvýšeniny terénu jakož i velké skupiny stromů, zvláště působí-li obě společně, dodávají krajinnému obrazu stínu. - Oboje musí býti v rovnováze a ve správném poměru.

Světlo a stín dodávají krajinám obrazu životnosti a plastiky.

Krása a charakter scenerie závisí na rozdělení světlých ploch, na správném poměru k plochám stinným a tvaru linií - jak v půdoryse vyznačených skupinami dřevin, tak i v siluetách na obzoru.

Nepravidelnost a střídání v půdorysu a nárysu zvyšují krásu linií, jinými slovy tato závisí na tvaru a uspořádání světlých ploch, vodních hladin a luk vroubicích a přerušujících vyvýšeniny a porosty dřevinné. V Průhonicích měl jsem v četných partiích parku protáhlé, v půdorysu i na obzoru přímočaře ohraničené zalesněné kopce, jež působily jednotvárně a tudíž únavně. Na příklad stráně u "glorietu". Tu byla nehezká linie obrysu opravena vykácením většího průseku do přímočaré smrkové stěny. Z toho důvodu vysazoval jsem také na nejvyšší místa vždy skupiny bujně rostoucích vysokých stromů, které později měly převyšovati okolí a zvyšovati tak ještě kontrasty mezi vrchem a údolím.

V půdoryse lze snadno docíliti nepravidelnosti a různotvárnosti, jednak výsekem buď hlouběji neb méně hluboko do porostu zasahujícím, jednak vysázením stromů neb skupin stromových před souvislý porost a do trávníku nestejně vybíhajících.

Kde bylo možno, ponechal jsem prolákliny, příkopy a rokle neosázeny, zato ale osázel jsem každou, třeba sebemenší vyvýšeninu. Vytvořením četných průhledů do dálek, přerušil a rozložil jsem jednotvárná úbočí a rozlehlé porosty a tím zkrášlil a oživil jsem pěknou linii krajinného obrazu.

Těchto pravidel bylo samozřejmě pečlivě dbáno také při zakládání a vysazování nových partií. Jak kníže Pückler doporučuje, snažil jsem se zakryti nehezké oplocení a nevábne sousedství vysazením smrků, jedlí nebo douglasek. Také proti severu a studeným severozápadním větrům vysázel jsem dostatečné ochranné porosty. Také k tomuto účelu použil jsem jehličin, které rychle rostou a při řádném ošetření zůstávají stále neprůhledné. Park nemá účelu lesa; konifery v parku nejsou k tomu, aby vyrůstaly ve vytáhlé a větví prosté kmeny, nýbrž mají zůstat jen krásné. Takové mohou však býti jen tehdy, poskytnou-li se jim dostatek prostoru, slunce, světla a vzduchu.

Jakou pozornost a obětavost zahradníka vyžaduje vypěstování jehličnatého porostu, ukáže tento příklad :

Zeď parku má býti zakryta smrkovým porostem, pro nějž jest rezervována plocha 200 m dlouhá a 50m široká. Vysadí-li se mladé 1,50m až 2 m vysoké smrčky, tak aby docílilo se jimi požadovaného zakrytí zdi, ale vzájemně si nepřekážely ve vývinu, jest potřebí na 1 ha 1500 takových smrčeků. Je-li pak tento porost vždy zavčas probírán, zbude z něho po 40 letech nejvýše 50 nebo 60 stromů , které však vyrostly jako solitéry a zakrývají pak trvale a dokonale zeď.

Nejvíce přemýšlení vyžadovala přeměna velkého souvislého borového lesa ve staré Oboře. Po delším bezradném tápání našel jsem konečně Kolumbovo vejce. Jelikož terén sklání se od severu a severozápadu, kde má nejvyšší vyvýšeniny, koncentricky k jihu, respektive k jihovýchodu a směřuje k rybníku Labešce, bylo rozřešení problému na snadě : Rozhodl jsem se vytvořiti ze všech stran průhledy na daný "point de vue" to jest na rybník.

Stromové a křovinné skupiny, jež měly udržovati rovnováhu mezi

světlem a stínem partií, měly být vytvořeny z podrostu vysázeného pod prosvětlené borovice. Půdorys jejich určil jsem vyznačením borovic, jež měly tvořiti kontury budoucích travnatých ploch, při čemž nedbal jsem zpočátku příliš úzkostlivě jemného propracování linií.

- Jako sochař, který zprvu z mramoru vytesává jen hrubé obrysy, než se odváží k propracování jemných detailů obličejů, nohou a rukou, tak i já musel jsem nejdříve provést osázení z hruba, což mělo sloužiti jako základ a teprve sekera vytvořila tu jemné kontury.

Mladé stromy v podrostu mají tu výhodu, že tvoříce souvislý porost, jsou chráněny a lehce přistíněny a přece mají dostatek volnosti, aby se mohly dobře vyvinouti v pěkné exempláře.

Postupně byly borovice káceny, vyjma ovšem těch, jež stály na budoucích travnatých plochách. Konečně, když dorostly stromovité skupiny tak, že se mohly uplatniti, byl i poslední zbytek těchto borovic skácen a tento okamžik působil mi vždy radost, ježto tím byl vytvořen opět nový výhled a vytvořena nová scenérie.

K takovému hromadnému osázení bylo však potřebí opatřiti a vypěstovati veliké množství stromkového materiálu. Vzhledem k chudobě a jednotvárnosti našeho domácího stromoví byl jsem od počátku toho názoru, že bych mohl použít k vysázení, místo obyčejných dubů, javorů, lip, jedlí, smrků a borovic, celé množství krásných cizokrajných stromů, neb použít obojích společně, aniž tím byl porušen celkový charakter české krajiny.- Použitím vzácných a krásných dřevin musely se státi jednotlivé partie mého parku různotvárnějšími a zajímavějšími, při čemž mohl jsem spojit požadavky zahradníka s láskou ke květinám a sběratelskou vášní. Jeden sbírá poštovní známky, druhý blechy, jako např. londýnský Rothschild, který vyslal k severnímu pólu celou výpravu, aby získal blechu polární lišky.

Sbíral jsem po čtyřicet roků živé rostliny odkud jen bylo možno a pilně shromažďoval v Průhonících. Z velkých zdejších i zahraničních školek, z nejvýznamnějších botanických zahrad tří dílů světa, od cestovatelů, milovníků rostlin a odborníků, kteří mne navštívili

v Průhonicích, neb se mnou navázali styky, získal jsem poznenáhlu vše, co již v kultuře bylo, neb se do kultury zavedlo a o čemž se dalo předpokládati, že se bude v našem klimatu dařiti. To netýče se jen dřevin, nýbrž i peren, které mne zajímaly tím více, čím více jsem mohl po vykonaných pracích hrubších, věnovati se propracování malebných detailů.

Když byla založena Dendrologická společnost v Praze, bylo v průhonickém parku již na tři tisíce druhů a forem dřevin, a ne o mnoho méně peren. Od té doby čile závodíme s naším inspektorem Zemanem ve sběratelské vášni. V posledních dvou letech vyseto ve školkách Dendrol. společnosti na 8000 druhů a odrůd semen dřevin i peren. Vzejde-li z toho jen polovina a z té poloviny jen část bude vysázena do parku, bude tím počet druhů v parku opět velmi zvýšen. Za těchto okolností mohla by sběratelská činnost býti snadno na úkor zahradního umění. Při své sběratelské činnosti nevěnoval jsem pozornosti jen rostlinám novým neb vzácným, nýbrž hlavně rostlinám krásným; shromažďoval jsem hlavně ty rostliny, jež mohly sloužiti jako vhodný materiál rostlinný k výzdobě parku. Tak povstala poznenáhlu myšlenka neshromažďovati rostlinné poklady, v posledních desetiletích do zahrad zaváděné, do sbírek, to jest do arboret a fytogeografických skupin, nýbrž ve velkém slohu využití jich spolu s domácími společenstvy rostlinnými a význačnými pro jednotlivá stanoviště k získání harmonujících skupin a přirozeně a mohutně působících krajinných motivů. Abych toho mohl docílit, bylo nutno nejdříve seznati rostliny a jich požadavky, podmínky jejich zdatu a jich přirozená stanoviště v jich domovině a poskytnouti jim odpovídající prostředí i v Průhonicích. Nemohl-li jsem se dopídit bližších údajů o vegetačních podmínkách nově zaváděných druhů, byl jsem nucen provésti na různých místech parku pokusy. Zkouška lepší studia. Tak stal se průhonický park nejen bohatým přírodním parkem nýbrž i botanickou a pokusnou zahradou velkého stylu, která z ohledu národohospodářského může míti velký význam. - Doufám, že bude prospěšným nejen zahradnímu umění a vědě ale i lesnictví.

Průhonický park jest tak veliký, terén tak vlnitý a mnohotvárný, že v rámci velikých scenérií mohou se umělecky uplatniti i ty nejrozmanitější motivy. Četné a ještě daleko nevyužité možnosti docíliti nejrozmanitějších krajinných obrazů a intimních nálad, které pokavad se nemohou přiřčeniti k velkým partiím, dají se upotřebiti jaksi za kulisami v uzavřených místech mezi skalami neb v hlubokém lese a tvoří tak typické motivy cizích krajů, aniž působí na charakter domácí krajiny.

Údolí Botiče tvořící na některých místech klidné zátoky vroubené starými duby, vrbami a topoly, jakož i okolí velikých rybníků, působí zcela dojmem luhů.

Studené severní stráně jsou ideálním stanovištěm pro všechny jehličiny, zvláště jsou-li v blízkosti větších vodních ploch, které podporují vzdušnou vlhkost. To byla také příčina, že vysázel jsem cizokrajné jehličiny ve velkém množství na Bořín, abych tím docílil mohutnějšího dojmu.

Světlé dubové neb bukové háje a staré prořídle borové porosty poskytly vhodné a chráněné stanoviště k vysázení rhododendronů a vždy zelených čřevin, ve velkých plochách.

Velké skalní partie a kamenité srázy umožnily mně zřízení alpina, jež mělo pro svoji rozlohu, bohatost druhů a přirozeně působící vzhled již před válkou světovou pověst.

Na slunných místech, na suchých, vyprahlých kopcích, bylo možno vytvořiti barvitě krajinné obrazy z kvetoucích neb pestroplodých keřů a velkého množství druhů a odrůd vytrvalých bylin.

Nerozpakoval jsem se nikdy vysázeti na vhodných místech do přírodního parku ani větší skupiny květin. Považoval jsem za zcela přirozené, aby v době, kdy sama příroda hýří svými dary, v době kdy vše se zelená, kvete a voní, kdy v korunách stromů a keřů pění ptáčci své líbezné písně, aby i park odíval se ve svůj svatební háv nádherou květů a skvělostí barev.

Čím více se porosty vyvíjejí, čím cílevědoměji pomáhá sekyra neúnavné přírodě k uplatnění tvůrčích sil, při tvorbě malebných scenérií, tím více dostavuje se námětů k přemýšlení a k práci a bude tak

vždy, pokud zde bude působiti po mně myslící zahradní umělec se stejnou láskou, jakou já jsem po celý život ke svému dílu lnul. Pojem "hotovo" pro nás neexistuje. Také příroda nikdy neustane, svou tvorbu nekončí, stále a stále tvoří, nestarajíc se o úmysly zahradníka, dává vždy nové problémy a nové možnosti, jež vyžadují vždy nového a nového řešení,

Kníže Pückler nazval park galerií obrazů, "řadou umělecky vytvořených pohledů", v níž při procházce vidíme obraz za obrazem. Vůdcem v této galerii jsou cesty. Nemohu se dnes podrobně rozhoví-
ti o tomto zajímavém tematiku a jsem nucen omezit se jen na krátké avšak důležité poznámky. Již dříve jsem podotkl, že směr cest jen tehdy jest správný, spočívá-li na dokonalé znalosti krajiny a přimyká-li se nenuceně k tvaru vlnitosti terénu.

Krajina a cesty jsou navzájem v určitém poměru. Cesty musí býti tak vedeny, aby umožňovaly pohled na všechny krásy parku. Vysázené stromy v jich blízkosti musí skýtatí dostatek stínu a nutno dbáti, aby z cest viditelné partie vynikaly přirozeně z rámce stromovím vytvořeného.

Krajina musí býti zase tak upravena, aby výhledy z cest odhalovaly stále nové a nové scenerie a obrazy v harmonickém souladu.

Na základě toho mohu přirovnati park k albu, v němž při listování střídají se obrazy různého provedení a krásy a jež dle toho vynikají buď na světlém, či tmavém pozadí, neb vhodným orámováním nabývají životnosti.

Když jsem se jednou procházel v parku s naším slavným malířem Václavem Brožíkem, jenž byl mým milým přítelem a častěji mne v Průhonicích navštívil, podotkl jsem : "Jest přece jen zvláštním požitekem procházeti park s umělcem a moci s ním vyměňovat si dojmy a myšlenky; vy umělci vidíte a procitujete lépe krásu než my obyčejní smrtelníci". Brožík odpověděl : "Ale kdež, - vy sám jste umělec. My malíři malujeme neživými barvami na plátno a když dokončíme obraz, podepíšeme se naň a již se o něj nestaráme. Vy však malujete a tvoříte díla ze živých stromů a rostlin, tekoucích vod a kvetoucích lučin, využíváje tvůrčích

sil přírody. Vaše umělecké dílo není nikdy dokončeno a i když Vás nebude, přijdou jiní a budou-li mít stejnou lásku a pochopení, budou na díle dále pokračovati tak jako příroda stále tvoří a oživuje."

Tento Brožíkův výrok mocně na mne působil - moje práce v Průhonicích nebyla tudíž pouhým rozmarem, kratochvílí, nebyla "fantasie de Grandseigneur" jak říkají Francouzi, nýbrž opravdovým uměním.

Toto pomyšlení jest mi útěchou a vyslovuji zde z toho vyplývající myšlenku či lépe řečeno naději : Obrazy a ostatní umělecká díla v národním museu jsou stejně jako péče a pozornost, jež jim věnuje stát a národ, kulturní památkou pro dotyčnou zemi. Již po léta přicházejí učenci, botanikové, zahradní umělci a milovníci rostlin do Průhonic, aby zde prohlíželi a studovali park. V době, kdy park jest nejkrásnější, přicházejí tisíce a tisíce krásy milovných návštěvníků, aby se zde těšili z pohledu na krajinné scenérie, svérázné rostlinné skupiny, krásu a nádheru barev. Nechť park, i tehdy, až moje jméno bude dávno zapomenuto, dále žije, rozvíjí a těší se pozornosti a stane se tak kulturní památkou naší milé vlasti .

Silva Tarouca – Rodina a zahrada, život a dílo

Antonín Marián SVOBODA, Průhonice

Název příspěvku, stejně jako rukopis pro sborník, nemůže obsáhnout šíři a hloubku tématu. Konference o historických zahradách, pořádané již několikrát v Kroměříži – nyní v parku zapsaném v Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO (Paříž 1971, ČR 1991) – ukazuje na prameny zahradního umění a krajinářské tvorby.

Letošního roku uplynula tři staletí, když prvý Don Manuel de Silva roce 1760 získal státní příslušnost a domov v Čechách pod Kosířem – rozhodnutím císařovny Marie Terezie – pro Rakousko a Maďarsko. [Poznámka 1, 2]

Současně se nahromadilo několik příležitostí připomenout zásluhy nositelů tohoto jména: Konference na universitě v Olomouci: Portugalský rod Silva Tarouca (prvá část) a dále je oznámena kniha: Mecenáši ... [Poznámka 3, 4]

Z historie rodiny Silva Tarouca

Na prvním místě je Bedřich Silva Tarouca (1816-1881), kněz, který sídlil v Brně a spolupracoval s řadou moravských spisovatelů – Vyšehrad [Poznámka 9]. Pro sněm v Kroměříži v roce 1848 připravil [tiskem vydal – česky i německy] Proklamaci, aby Morava zůstala spojena s Čechy. Panství Čechy pod Kosířem spravoval jeho synovec, majetek – panství přebírali nejstarší synové, po 21 Augustovi – Alexander (1818). +22

František Josef Silva Tarouca (1858-1936)

Panství Čechy pod Kosířem na Moravě (1758-...) se zámkem zahrnovalo rovněž okolní vesnice – Krakovec. Na nichž bylo zemědělské hospodaření, celé území pod Kosířem bylo téměř přírodním parkem. Již předek Emanuel von Silva Tarouca měl zvláštní zájem o zakládání zahrady a parku – tato záliba přecházela vždy z otce na syna, upevňovala se a sílila s každou generací. Sídlo se stalo opravdu tím, co si jejich praotec přál – milovaným opravdovým domovem (1899). Franz Joseph (1773-1835) přivedl hospodářství k rozkvětu (1899) [Poznámka 4].

Pro seznámení s dějinami a vývojem parků, zahrad a krajiny mají svůj velký význam písemné doklady – publikace a plány. Již v roce 1894 vydává František Josef drobný sešitek z názvem: DER PARK – eine Studie [Poznámka 6]. (Dva roky potom, co jeho bratr Arnošt Emanuel získal sňatkem Průhonice).

Další publikace: *Die Silvas in Österreich* (1899), dovoluje čtenáři důvěrné seznámení s tímto rodem [Poznámka 2]. Jejich mládí nebylo snadné, po úmrtí matky (1864) a otce (1872) studovali v Rakousku, hmotně byli jistě zajištěni. Znali určitě důvěrně zahrady v Kroměříži. Můžeme však předpokládat, že jejich vzájemné vztahy byly přátelské, což se právě projevilo zájmem o parky a zahrady, nejen o myslivost.

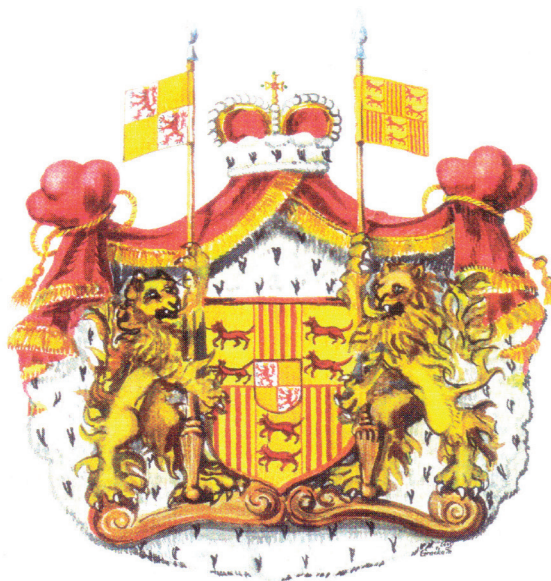
Arnošt Emanuel Silva Tarouca (1860-1936), Průhonice u Prahy [Poznámka 5]

Po sňatku v roce 1885 s Marií Antoníí Nostitz Rhieneck žili několik let na jiném zámku v Trmicích na severu Čech, kde měli další majetek. O počátcích Průhonického parku nám již podává zprávu sám autor. Ještě ve Vídni byla založena Dendrologická společnost, pro níž Silva Tarouca nabídl možnost vybudovat v Průhonicích pěstitelskou a pokusnou introdukční zahradu, což se stalo v roce 1908. Společnost připravila a vydala publikace, které zahájila ediční řada: *GARTENANLAGEN in Österreich-Ungarn*, v prvním sešitě byl podrobný popis a plánek parku na Konopišti a v Průhonicích (1909). V edici rukovětí pro zájemce vychází prvá ze tří knih bohatě ilustrovaných: trvalky (1910), listnáče (1913) jehličiny (1913) [viz: bibliografie]. Na přípravě a vydání měl významný podíl vynikající odborník-dendrolog Camillo Schneider.

Uvedené publikace ve své době, ale i nyní stále představují cenné příručky. Popis Průhonického parku doplnil podrobný barevný plán se zakreslením porostů a skupin dřevin. O životě a díle Arnošta Emanuela je celá řada publikací. Zásluha a jeho dílo – o rozvoj vědecké práce, ale rovněž společnosti není doceněn.

Na základě seznámení – nejen současným stavem obou zámeckých parků – v Průhonicích a v Čechách po Kosířem, ale nyní již s živými myšlenkami obou bratrů – získáme obraz na život a dílo, který vystihuje heslo: *SNY A SKUTEČNOST* [A. M. Svoboda Kroměříž].

Jako doklad a ukázka poslouží ukázky rukopisů, od obou autorů, které se zachovaly. Studium nám dovolí nahlédnout do myšlenek autorů, když jim osud určil stejný letopočet pro úmrtí v roce 1936 [Poznámka 5, 6, 7, 8].

Erb rodu Silva-Tarouca

Hledáním dějin pro poznání podstaty a významu historických zahrad nacházíme vždy nové doklady. V případě obou bratrů z rodiny Silva Tarouců to jsou jejich myšlenky, které napsali do svých rukopisů.

Letos, když uběhlo od náhlého úmrtí obou bratrů 75 let, připomeneme jejich zásluhy ve vývoji historických zahrad, nejen u nás ale i Evropě.

Znamější – svým parkem v Průhonicích – je Arnošt Emanuel, který ho vytvářel od roku 1885, kdy získal panství se zámek, zejména po nastěhování v roce 1892. Již v roce 1909 uveřejnil podrobný popis parku v Průhonicích, ovšem překvapí velký barevný plán, na němž jsou vyznačeny cesty, rybníky, ale také skupiny a porosty dřevin – jak jehličnatých, tak listnatých. Zakladatel Průhonického parku zde založil pro Dendrologickou společnost: Pokusnou a introdukční zahradu, z níž členové dostávali nově pěstované dřeviny. Společně s Camillo Schneidrem vydávali: Příručky o okrasných dřevinách – jehličnatých, listnatých a trvalkách, které jsou stále vyhledávané. Pro členy vydávala Dendrologická společnost popisy významných parků a zahrad – v prvním sešitě byl park na Konopišti a v Průhonicích (Die Gartenanlagen Österreich-Ungarns 1909-1914). Přednášky byly uveřejněny také česky (1922, 1926, 1934).

Průhonický park zcela určitě zná každý odborný zájemce, ovšem novinkou je rukopis Mein Park, prozatím neznámý, který byl ukončen úmrtím v roce 1936 [Poznámka 5].

Starší bratr František Josef II. žil na Moravě – na panství Čechy pod Kosířem. Téměř opomenutý zůstal sešitek: DER PARK, vydaný již v roce 1894(1-34) [Poznámka 6]. Autor věnoval rovněž pozornost dějinám rodiny Silva Tarouců, můžeme číst v jeho knize: Die Silvas in Österreich [Poznámka 2]. Rovněž neznámý je rukopis. V němž si zapisoval své další poznatky až do úmrtí v roce 1936.

Život sourozenců – měli ještě starší sestru a po úmrtí obou rodičů nebyl jistě radostný, můžeme se proto se zajmem seznámit drobnostmi.

Poznámky

1. Der Mentor der Kaiserin: Der weltliche Seelenführer Maria Theresias.
Silva Tarouca Egbert. – Ed. Amalthea Verlag, Wien 1960.
2. Die Silvas in Österreich.
Silva Tarouca Franz Joseph. – Ed. Wien 1899.
3. Olomouc připravila konferenci: Portugalský rod Silva Tarouca – mecenáši Josefa Mánesa – a jeho stopy v české kultuře; na níž znalci přednesli podrobnosti ze života jednotlivých členů rodiny. [první část + Čechy pod Kosířem]
4. Současně byla oznámena kniha: Mecenáši Josefa Mánesa – portugalský rod Silva Tarouca a jeho vliv na českou kulturu. Štěpánek Pavel. – Ed. Universita Palackého 1995.
5. MEIN PARK – MŮJ PARK
Překrásný byl měsíc Máj
Zpěvem všech ptáčků
Zde v mém srdci
Začala láska
Společně s mojí nevěstou – v měsíci Májí roku 1885 – přijel jsem poprvé z Prahy do Průhonic.
6. DER PARK – EINE STUDIE (1894)
Svět je omezený, ale myšlení nezná mezí. Co je park? Co chci – a o co usiluji?
Prvním parkem byl RÁJ – prvním a nejkrásnějším
7. UMĚNÍ JE A ZŮSTANE ZOBRAZENÍM KRÁSNA
Ze života: cesty, růst, výsadby
8. Rod Silva v Rakousku – přínos k historii tohoto domu. Pozdrav čtenářům [Poznámka 4]
Valášková Jana, Pochylá Marie.
9. Vyšehrad, při činnosti spolku Velehrad: Lorenz František Mirovít, Václav Štulc, Sušilovská družina, Ohéral Jan, M. Klácel, A. Šembera, podporoval Daniela Slobodu, (Putna C.M. 1998, 2015). Své numismatické sbírky věnoval Moravskému museu. Pro sněm v Kroměříži v roce 1848 připravil a tiskem vydal česky i německy: Proklamaci, aby Morava zůstala spojena s Čechy. (Ed. Rešov 1896). Konfrontace: Ed. Proglas, Brno 1990/1:1-128.
10. Zámecký park v Čechách pod Kosířem – vedl zahradník Josef Čermák (v letech 1934-1959), otec Jiřího Čermáka, kterého známe z jeho záslužné práce v Květné zahradě v Kroměříži.
11. První plán Průhonického parku.
Silva Tarouca A. E. 1908 – orig. Repr. atelier O. Kuča – Ed. Svoboda A.M. 1981.

SOCIETAS REGIA BRITANNICA

ARTIS HORTOS COLENDI STUDIOCORUM

INTER VIROS

DE HORTORUM CULTORIBUS OPTIME MERITOS

QUOS CUJUSQUE POPULI PRAESTANTISSIMOS

HONORIS CAUSA ET EPISTOLARUM COMMERCII GRATIA

SIBI ADSCIVIT

VIRUM CLARISSIMUM

Count Ernst Graf Silva Tarouca

IN SODALICIUM SUUM COOPTAVIT.

IN CUJUS REI DOCUMENTUM

JUSSU PRAESIDIS ET CONCILII

SOCIETATIS SIGILLUM HIS LITTERIS APPOSITUM EST.

*Combrasse en
President*

SCRIBA.

A. Simmonds.

HORTUS HISTORIA

www.arboram.cz

a.m.svoboda@seznam.cz

Průhonice 252 43

Alej Silva Tarouca

H O R T U S H I S T O R I A

SILVA TAROUCA FRANTIŠEK JOSEF II.
1858-1936 Čechy pod Kosířem

O PARKU	1894
ROD SILVA-TAROUCA V RAKOUSKU	1899
PULCHERITO	1936

SILVA TAROUCA ARNOŠT EMANUEL
1860-1936 Průhonice

PARKY RAKOUSKA – PRŮHONICE	1909
PARK V PRŮHONICÍCH	
– DENDROLOGICKÁ ZAHRADA	1926
O MÉM PARKU	1936